

OD REDAKCJI

Szanowni Czytelnicy,

oddajemy w Państwa ręce 121, kolejny w roku 2020, tom naszego czasopi-
sma. Tym samym udało się po raz pierwszy od dłuższego czasu doprowadzić do
sytuacji, w której tom za dany rok jest publikowany w tym właśnie roku. I to jest
dobra informacja, a Redakcja zobowiązuje się, że publikacja kolejnych tomów
będzie się odbywała bez żadnych opóźnień. Jest to tym bardziej warte podkre-
ślenia, że okoliczności, w jakich przyszło nam wszystkim funkcjonować w mi-
jającym roku, były dość szczególne. Pandemia koronawirusa SARS-COVID-2
odcisnęła negatywny ślad na wszystkich dziedzinach naszego życia. Przez więk-
szość 2020 r. tradycyjne formy funkcjonowania, nie tylko archiwów, ale całej
administracji, czy instytucji kultury, uległy znacznemu ograniczeniu. I choć
wiele z wcześniej zaplanowanych przedsięwzięć zostało odwołanych, istotne-
mu ograniczeniu uległy prace naukowe, zawieszono badania archiwalne,
zredukowano współpracę międzynarodową, to archiwa państwowe przez cały
ten czas były otwarte i starały się w jak najpełniejszy sposób wypełniać swoją
misję. Jak nigdy wcześniej, szeroko zaczęliśmy korzystać z nowoczesnych tech-
nologii i sposobów komunikacji. Do codziennego stosowania weszły takie for-
my jak webinaria, czy konferencje realizowane w formie online. Obsługa kwe-
rend użytkowników, przedsięwzięcia edukacyjne i promocyjne przeniosły się
niemal w całości do sieci rozległych. Pewne ograniczenia dotyczące bezpośred-
niego dostępu do zasobu archiwów państwowych spowodowały, że użytkownicy
znaczaco częściej niż dotychczas korzystali z naszych zasobów informacyjnych
i cyfrowych w Internecie. W oczekiwaniu na „powrót do normalności” zaprasza-
my zatem do lektury aktualnego tomu.

Zgodnie z zapowiedzią, jego tematem wiodącym są szeroko rozumiane
kwestie współczesnego prawa archiwalnego. Dział otwiera artykuł Marka Kon-
stankiewicza (*Regulacje prawa polskiego mające znaczenie dla działalności
archiwalnej*), prezentujący szeroką panoramę aktualnych przepisów z różnych
działów prawa, odnoszących się do działalności archiwalnej, a także dokumentu
jako przedmiotu regulacji prawnych oraz gromadzenia i użytkowania zbiorów

dokumentalnych w toku działalności. Autor nie tylko porządkuje i systematyzuje wiedzę o obowiązującym stanie prawnym w zakresie ogólnie rozumianego zarządzania dokumentami i archiwami, ale też wskazuje obszary, w których należy podjąć działania, aby ten system przepisów prawnych udoskonalić i lepiej dostosować do wymagań współczesności. Temat wiodący podjęli również: Adrian Niewęgłowski, który zajął się zagadnieniem własności materiałów archiwalnych w rozumieniu prawa cywilnego (*Własność materiałów archiwalnych. Kilka uwag o potrzebie zmian regulacji prawnych*) i Kacper Pencarski, który zwrócił uwagę na prawne aspekty udostępniania w Internecie archiwaliów audiowizualnych (*Prezentacja nagrań audio i wideo w Internecie przez archiwa państwowe wobec wybranych problemów wynikających z poszanowania praw autorskich i praw pokrewnych. Kilka uwag środowiska akademickiego*). Z kolei dwie prace poruszają zagadnienia niezwykle wrażliwe z punktu widzenia prawa archiwalnego: postępowania z aktami sądowymi na przedpolu archiwalnym (Dorota Drzewiecka, *Przepisy regulujące zarządzanie dokumentacją na przedpolu archiwalnym bliższym w sądach powszechnych w Polsce w latach 1985–2019*) oraz funkcjonowania archiwów wyodrębnionych (Piotr Borysiuk, *Próba likwidacji statusu „archiwów państwowych wyodrębnionych” w projekcie ustawy – Prawo archiwalne z 1995 r.*). Ponadto publikujemy trzy prace ukazujące prawo archiwalne innych krajów w ujęciu historycznym: Francji (Krzysztof Strykowski, *Od praw Rewolucji do Kodeksu Dziedzictwa (przemiany francuskiego prawa archiwalnego)*), Niemiec (Paweł Gut, *Ustawowe podstawy działania archiwów niemieckich. Federalne i krajowe ustawy archiwalne*) i Hiszpanii (Zuzanna Jaśkowska-Józefiak, *System prawny archiwów hiszpańskich*). Prezentowane prace z pewnością nie wyczerpują materii współczesnego prawa archiwalnego i potrzeb w zakresie jego reformy. Jest to bardzo szeroki obszar problemowy i trudno byłoby wyczerpać go w jednym tomie czasopisma. Mamy wszakże nadzieję, że studia te przyczynią się do lepszego rozumienia kwestii prawnych w środowisku archiwalnym i poza nim. Staną się także impulsem dla badaczy do częstszego podejmowania zagadnień prawno-legislacyjnych zarówno w kontekście historycznym, jak i współczesnym. Będziemy zachęcać autorów do podejmowania takich badań i publikacji ich rezultatów na łamach kolejnych tomów „Archeionu”.

Dział Studia i materiały obejmuje 9 prac. Dotyczą one kilku dziedzin archiwistyki. Pierwsze trzy: Marioli Hoszowskiej (*Bronisław Gorczak – historyk i wołyński archiwista (1854–1918)*), Mirosława Kłuska (*Archiwalia Państwowego Banku Rolnego jako źródło do badań nad historią gospodarczą polskiej wsi i rolnictwa w pierwszej połowie XX w.*) oraz Krzysztofa Kowalczyka (*Materiały jednostek wojewódzkiej administracji wyznaniowej w Archiwum Państwowym w Szczecinie jako źródło do dziejów stosunków państwo-Kościół rzymskokatolicki w latach 1945–1989*) reprezentują tradycyjne archiwoznawstwo. Dwie prace: Maika Schmerbaucha (*Establish a new file plan in a diocese of the German*

Catholic Church) i Dariusza Makowskiego (*Archiwa a systemy informatyczne w administracji publicznej. Wstęp do problematyki*), z pozoru poświęcone odmienniej tematyce, odpowiadają na to samo pytanie: o organizację współczesnego przedpola archiwalnego.

Archiwistyka się zmienia, zmienia się również podejście do jej podstawowych pojęć; do głosu dochodzą nowe rozumienia terminów, takich jak archiwum, archiwizacja, działalność archiwalna. Chcemy, aby „Archeion” stał się bardziej otwarty na problemy współczesnych nauk humanistycznych i technicznych. W tomie zamieściliśmy zatem prace, które rzucają nowe światło na tradycyjnie rozumianą archiwistykę. Magdalena Drewniak (*Czasopismo „Archival Science” w latach 2011–2020 – analiza treści artykułów naukowych*) nie tylko przeprowadziła kilkuaspektową analizę tematyki prac publikowanych na łamach „Archival Science” – prestiżowego międzynarodowego czasopisma archiwalnego, lecz także naszkicowała współczesne horyzonty badawcze archiwistyki europejskiej i światowej, których śladem powinni podążać polscy archiwiści. Katarzyna Peplowska (*Najnowsze trendy w archiwistyce światowej. Na marginesie obrad Międzynarodowej Rady Archiwów w Adelajdzie „Designing the Archive 2019”*) w sposób bardzo wszechstronny i wyczerpujący przybliżyła najnowsze kierunki rozwoju i postępu nauki o archiwach na świecie, zaprezentowane podczas tytułowej konferencji. Perspektywy archiwizacji stron internetowych z punktu widzenia dostępnej dzisiaj technologii i potrzeb społecznych zaprezentował Bartosz Konopa (*Archiwizacja Webu w Europie – narodowe archiwa Sieci*). Do prac, których autor wychodzi poza widnokrąg tradycyjnej archiwistyki należy artykuł Konrada Szuby (*Archiwa we współczesnej kulturze. Rec. kwartalnika „Konteksty. Polska Sztuka Ludowa”, nr 1–2 (328–329): Archiwa. Spisane będą (?) czyny i rozmowy, Instytut Sztuki PAN, Warszawa 2020*), umieszczony w dziale Recenzje i omówienia. Autor zrecenzował materiały dwóch konferencji kulturoznawczych, poświęconych archiwom w kulturze, opublikowane na łamach czasopisma „Konteksty”. Podjął jednocześnie próbę pokazania zasięgu i zawartości tego obszaru badawczego współczesnego kulturoznawstwa i jego punktów styczności z archiwistyką historyczną. W dziale Studia i materiały wyróżnić należy także artykuł Hadriana Ciechanowskiego (*Funkcja naukowa archiwów – próba definicji i systematyzacji*) nawiązujący do opublikowanych w tomie 120 studiów poświęconych działalności naukowej archiwów i nauce w archiwach.

Tom zawiera także inne tradycyjne działy: Recenzje i omówienia oraz In Memoriam. W dziale Kronika naukowa zamieściliśmy tylko jeden komunikat (Beata Żelazek, *Archiwum Pandemii A.D. 2020. Społeczna kolekcja dokumentów czasu pandemii SARS-CoV-2*), albowiem większość ważnych archiwalnych inicjatyw naukowych zostało odwołanych bądź przeniesionych na przyszły rok. Autorka zrelacjonowała akcję archiwów państwowych podjętą z myślą o udo-

kumentowaniu okresu pandemii: „Archiwum Pandemii A.D. 2020. Społeczna kolekcja dokumentów pandemii wywołanej koronawirusem (SARS-CoV-2)”.

Społeczna izolacja wywołana epidemią koronawirusa uświadomiła również, jak duże znaczenie we współczesnej archiwistyce odgrywają najnowsze technologie. Uważa się, że w ostatnim roku procesy informatyzacji znacząco przyspieszyły w niemal wszystkich obszarach aktywności ludzkiej, a impulsem, który to spowodował, stała się konieczność ograniczenia kontaktów bezpośrednich w celu ochrony przed zakażeniem. Życie społeczne, kulturalne, gospodarcze i polityczne jest i będzie w coraz większym zakresie dokumentowane w formie cyfrowej. Rozmiary tych zbiorów informacji – zbiorów wiedzy o przeszłości – będą rosły. Stawia to przed archiwistami pytanie: w jaki sposób bezpiecznie przechowywać wielkie zbiory danych, jakie technologie przechowywania takich zbiorów rozwiną się i będą stosowane w perspektywie 10–20 lat? Na potrzeby tomu 122 „Archeionu” zapytamy specjalistów, jak wyobrażają sobie magazyn archiwalny przyszłości; jakie nośniki archiwizacji informacji będą ich zdaniem stosowane w perspektywie najbliższych dziesięcioleci? Czy będzie to zapis w technologii cyfrowej utrwalonej na taśmie światłoczułej, jak w Światowym Archiwum Arktycznym na archipelagu Svalbard, czy nośnikiem tym będzie DNA, czy trwale szkło kwarcowe? Temu nieco futurystycznemu zagadnieniu – najnowszych trendów w dziedzinie nośników przechowywania wielkich zbiorów danych i technologii archiwizowania i magazynowania wiedzy – chcemy dedykować część przyszłorocznego tomu. Jednocześnie cały czas zachęcamy Autorów do podjęcia problematyki najnowszych kierunków rozwoju archiwistyki na świecie. Zapraszamy do współpracy.

Redakcja